

Persze itt a dunai federáció megteremtésének hosszú folyamatáról van szó, amelynek a dunai országok természetes fejlődéséből kell fakadnia. Erőltetni a folyamatot nem célszerű. Lépésről lépésre kell haladni. Ilyen lépések az egyes országok tervezdálkodásának időbeli összehangolása s ezáltal gazdasági együttműködésük határozottabbá tétele: barátsági és kölcsönös segélyezési szerződések kötése egyes országok között; vámunió létesítése egyelőre csak egyes országok viszonyában. Ezen az úton a gazdasági, vám és politikai szövetségek olyan hálózata épülhet ki amely a fejlődés legmagasabb fokán megvalósítja a célnak kitűzött dunai föderációt, amelyből persze Lengyelország sem volna ki-rekesztve. Ennek a fejlődésnek az ütemét, formáit a körülmények fogják meghatározni.

Ami a magyar külpolitikát illeti, abban is egyetértünk, hogy nekünk az első lépéseket Jugoszlávia és Románia felé kell megtennünk. Jugoszlávia felé a lépések már meg is történtek, rajta leszünk, hogy Románia is minél hamarabb sorra kerüljön. Kulturális egyezmények, barátsági szerződések kötése, gazdasági tervek egyeztetése, ezek itt az első lépések, melyeket csak később követhet a gazdasági együttműködés szorosabb formájának, így a vámuniónak a megvalósítása. Az utóbbival kapcsolatban megszívlelendőnek tartom az előkészítésnek azt a módját, amelyet leveledben vázolsz.

Csehszlovákiával szemben a nehézségek egyelőre még változatlanul fennállanak. De a népi demokrácia erősödése mindkét országban és talán a megegyezésben érdekelt országok intervenciója végül is a nehézségeket nyilván át fogják hidalni.

Tanulságos jelentéseidet nagy haszonnal olvastam. Abban azonban kételkedem, hogy a Benelux vámunió, mint írod, 12 hónap alatt Brindisiig fog kiszélesedni. Ettől függetlenül, késedelem nélkül fogunk előrehaladni a fent jelzett irányban.

Addig is, míg személyesen találkozunk, szívélyesen üdvözlő

MOL XIX Kgy 28. doboz „Károlyi 1947” (fogalmazvány)

¹ Károlyi hivatkozott levelét I. Károlyi Mihály Levelezése V. kötet 334. sz. levél. – Molnár Erik itt közölt válaszát az V. kötetben még nem közölhattük, mert nem ismertük, miután a Külügyminisztérium az ún. Károlyi-gyűjteményt csak a kötet megjelenése után adta át a MOL-nak, addig a kutatók elől el volt zárva. Molnár Erik válaszában jelentőségét az adja, hogy bizonyítja: ő és nyilván vele együtt más magyar kommunista vezetők is tisztában voltak azzal, hogy Sztálin egy Duna-konföderációhoz vagy bármilyen konföderációhoz nem járul hozzá: tehát előbb látták ezt, mint Károlyi, aki később, az emlékiratai előmunkálatai során készített *Pro Memoria* című vázlatában azt írja: „Nemcsak én, de Dimitrov is, aki pedig ugyancsak közel állt a Kremlehez, abban a téves hitben élünk, hogy Sztálin tényleg a federációt kívánja”, bár azt tudta, hogy a csehszlovák vezetők, Beneš éppúgy, mint a kommunisták, elutasítják a Duna-konföderációt. Sztálin elutasító álláspontját elsősorban félelmével magyarázza, „hogy valószínűleg Tito a létesítendő federációban a vezető szerepet magához ragadta volna”, másrészt „félt attól, hogy a nyugatiaknak sikerülni fog aknamunkával, adott kölcsönökkel azt a 60–80 milliós blokkot háború esetén maga számára megnyerni és mint szövetségest megszerezni és kieszközölni, hogy Aufmarsch-területnek használja fel a dunai államszövetséget”. Károlyi Molnár Erik válasza után sem adta fel egészen föderációs elképzelését, de tapogatózásai Párizsban még leginkább a román követnél találkoztak érdeklődéssel, viszont bár „Párizsban többször próbáltam Bogomolovtól kivenni, hogy Sztálinék helyeslik vagy sem a föderáció tervét. Határozott választ sohasem kaptam... Visinszkiivel csak egyszer beszéltem a föderációról, tőle sem kaptam egyebet körömfönt ibis redibis válaszként.” (*PIL 704. f. 332. ő. e.*)

Károlyi ugyanitt leírja, hogy mikor 1948 januárjában hazalátogatott. Molnár Erik lakásán találkozott Rákosival és Geróvel, de tőlük is csak arra a tervére kapott némi biztatást, hogy Genfben kiadhasson egy *Danube* című, a föderációt propagáló folyóiratot, ám a Titóval történt szakítás folytán ebből sem lett semmi.

74. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1947. október 30.)

Tisztelt Miniszter Úr, kedves Barátom,

Tegnap Losonczy Géza képviselő úrral levelet küldöttem Neked.¹ Most folytatom ezt a levelet, mert van még néhány fontos, bizalmas mondanivalóm.

Elsősorban Szakasits György okoz nekem komoly fejtörést. Mint bizonyára tudod, én nem voltam hajlandó őt mint a párizsi követség első beosztottját elfogadni, s így most csak a spanyol ügyeket intézi.

Hogy ez milyen érzést váltott ki belőle, azt hiszem nem szükséges különösképpen aláhúznom, hiszen egy rendkívül hiú emberről van szó. Most, az első sértődött reakció után, ismét aktivizálódott és állandóan zaklat minden apró-cseprő kérdéssel. Míg a kommunisták társaságában szélső baloldali frazeológiát használ, engem igyekszik a kommunista ellen heccelni. Tanácstalan és kapkodó. Amíg én itt vagyok, nem lehet semmi baj, mert jog szerint semmi köze a párizsi követséghez, s legfeljebb, ha kellemtelen (pl. kikötötte, hogy szociáldemokratákkal csak rajta keresztül érintkezhetem, s ezt azzal éri el, hogy a szocdem pártnál külön meghagyta: ne bonyolítsanak le rendez-vous nélkül) s tolakodó. Azonban mihelyt én kiteszem a lábamat s jelentéstételre hazautazom, átveheti az irányítást, mert első helyen van a párizsi diplomáciai listán. Ebben az esetben egyrészt leterrorizálná a követséget, másrészt jogában állna a követekkel és a Quai d'Orsayvel hivatalos tárgyalásokat lebonyolítani. Egyáltalában nem vagyok bizonyos abban, hogy távolléteket nem használná-e fel arra, hogy megbántott hiúságában a mai párizsi követség ellen ágáljon. Egyszerre használja a mézesmadzagot és a támadó fegyvert. Nem mondom, hogy a magyar rendszer ellen agítál s azt sem mondom, hogy használhatatlan, de ebben a konstellációban veszedelmes lehet. Fáj neki, hogy semmi lényeges dolgot nem közlök vele, s emellett szeretne engem az ő vonalára átvinni. Ha észreveszi, hogy nem tud a bizalmamba férközni, politikailag is elcsúszhat. Mi itt csínján bánunk vele és tekintettel vagyunk a szeszélyeire is, de ez az állapot mégis tarthatatlan. Tudom, hogy milyen fontos szerepet tölt be az apja otthon, de már csak ezért is érdemes volna őt valahová felelős pozícióba helyezni, azaz felfelé buktatni. Itt lépten-nyomon akadályozza a munkánkat, pedig egyébként most nagyszerű team dolgozik, és mindenki kitűnően megfér egymással.²

Legközelebb részletesen be fogok számolni Taylor oxfordi liberális történész barátom tervéről, amelyet kitűnőnek tartok. T. Oxfordban egy kelet-európai tanszéket szeretne felállítani orosz, csehszlovák, magyar, jugoszláv stb. előadókkal. Mindegyik előadó más-más kérdést adna elő (az orosz szociológiát, a csehszlovák történelmet, a magyar irodalmat stb.), s ezáltal megfelelő teret kapnánk világnézetünk és kultúránk terjesztésére, ellensúlyozhatnánk a rossz nyugati sajtót, közelebb hozhatnánk egymáshoz a két világot, s általában kulturális vonalon nagy előrehaladást jelentene. Persze nekem kényes ezzel a kérdéssel foglalkozni, mert ez a londoni követség hatáskörébe tartozik, viszont T. ezt rajtam keresztül szeretné lebonyolítani, s a tárgyalások lebonyolítására meg is hívott Oxfordba. Erre külön megbízást kellene kapnom mind tőled, mind Ortutaytól, de formai okokból mégis bele kellene vonnom a dologba a londoni követet is. Hozzáfüzöm, hogy az előadók kiválogatása a kelet-európai államok joga volna. Mihelyt T. elküldi a részletes tervet (ez az egyetemi kartól indulna ki), azonnal értesítlek. Egyelőre kezeljük az ügyet bizalmasan, mert félok, hogy kartársam esetleg féltékenységből elgáncsolná a dolgot, s emellett még nem világos, hogy miként képzelik el az egészet.

Örömmel láttam a Manchester Guardian tárgyilagos cikkét Magyarországról. A cikket valószínűleg Brian Ireland³ írta, Ignóus Pál inspirálására, aki úgy látszik jól fel tudja majd használni összekötéseit. A mai helyzetben ez sokat jelent.

Még két dolgot szeretnék megemlíteni. 1/ Tegnap levelemben említettem, hogy mennyire izolálják a kelet-európai diplomáciát. Nos, tegnap voltam a török követség fogadásán, és ott azután ott volt az egész Nyugat amerikaiastól. A kelet-európaiak közül meg csak a csehek és bennünket hívtak meg. Ez az a lehetőség, amelyről tegnap levelemben írtam. 2/ Értesülesem szerint (Robert Schuman pénzügyminiszter közvetlen

környezetéből jött a hír) az amerikaiak csak abban az esetben fogadják el De Gaulle-t, ha szélső jobboldalát kihajózza (a Röhmök nem kellenek) és kompromisszumot köt Ramadierekkel és Teitgenekkel. Inkább egy Bethlen- féle horthyzmust akarnak, mint nyílt jobboldali fasizmust.

Hivatalos jelentéseimben mindezeket nem írhatom meg, és Téged is arra kérlek, hogy bizalmas úton juttasd el hozzám válaszodat.

Szívélyes üdvözlettel

MOL XIX Kgy 28. doboz „Károlyi 1947” (eredeti)

¹ L. a Levelezés V. kötetének 352. sz. levelét.

² Szakasits György az SZDP főtitkárának a fia volt. Károlyi vele kapcsolatos aggályai túlzottak lehetnek. Szakasitscsal voltak személyi problémák, de nem politikai jellegűek, és nincs nyoma annak, hogy K. ellen intrikált volna (l. Molnár Erik választát a Függelék II. 90. sz. levelében.) Károlyit főleg az zavarhatta, hogy a miniszterelnök-helyettes majd államfő fia az ő helyettese legyen. Sz. igyekezett jó viszonyt kialakítani Károlyival és az új külügyminiszterrel. Ezt dokumentálja Sz. 1947. októberi (datálatlan) magánlevele Molnár Erikhez, melyben hosszan dicséri Károlyit.

„Miniszter Úr előtt sem ismeretlen bizonyára az a kettős helyzet, ami a párizsi követségen Auer Pál működésének idején fennállott. A követségen két teljesen ellentétes irányban dolgozó csoport működött. az egyik Auer vezetése. a másik tábor pedig a Magyar Függetlenségi Mozgalom erkölcsi támogatása mellett Erős János követségi tanácsos és az én irányításom mellett dolgozott. Ez az áldatlan helyzet Auer távozásával szűnt csak meg, s mintegy 3 hónapos ügyvivői működésem eredményeképpen jutottunk csak addig el, hogy Károlyi Mihály, az új követ egy megtisztultabb, egészségesebb szellemű követséget vehetett át. A követségi személyzet együttműködése s a munka szelleme az új követ kiérkezése óta szerény megítélésem szerint, még tovább javult, s ma már új erővel felfrissítve hivatása magaslatán áll. Ehhez természetesen nagymértékben hozzájárult Károlyi Mihály, az új követ kiváló képességeivel. E megállapításaimat a legnagyobb objektivitással tehetem meg, miután a spanyol köztársasági kormány mellé történt ügyvivői kinevezésem óta a párizsi magyar követséghez csak de jure tartozom a francia hivatalos és diplomáciai körök felé, de facto azonban működési területem kizárólag a spanyol ügyekre vonatkozik, és hivatalosan a párizsi követség vezetését csak a követ hosszabb távolléte esetén veszem át.” (MOL XIX/1-u 39. doboz. Molnár Erik iratai)

³ Brian Haig-Ireland angol újságíró, a háború előtt angol nyelvtanár Budapesten, a háború alatt a Tájékoztatóügyi Minisztérium munkatársaként segítette Károlyi és az Angliai Magyar Tanács tevékenységét.

75. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1947. november 3.)

Tisztelt Miniszter Úr, kedves Barátom,

Egy hét leforgása alatt immár ez a harmadik levelem. Nagyon kérlek, hogy előző két levelemre, amelyben a követendő taktikára vonatkozólag kérek tanácsot, mihamarabb válaszold meg. Ismétlem, hogy itteni tapasztalataim alapján formált ítéletem szerint Pfeifferék¹ otthoni kizárása csak abban az esetben fogantatosítható, ha leszámolunk az-zal, hogy itt Nyugaton izolálódunk. A Petkov-ügy² itt olyan hullámokat vert és a helyzet olyan feszült, hogy mihelyt Magyarországon komolyan fellépünk a nyugati befolyás alatt álló ellenzék ellen, azon nyomban legördül a dollár-függöny. A Munkáspárt legutóbbi veresége után el lehetünk készülve arra, hogy Nyugaton reakciós tömb alakul. Ha ezzel szemben mi egy szilárd kelet-európai tömböt akarunk alakítani, akkor helyesen cselekszünk, de ha segíteni akarunk a nyugati baloldalnak, illetve ha nem mondunk le a meg-egyezés lehetőségéről, odahaza is taktikusabban kell eljárunk. Ezt kötelességem bizalmasan jelenteni, és ugyanakkor tudnom kell, hogy én meddig mehetek el, valamint azt is, hogy miként prezentáljam itt az otthoni eseményeket. Még nem tudhatjuk, hogy miként alakul a novemberi londoni konferencia. Még nem lehetetlen, hogy az angol kormány, éppen a választási vereségre való tekintettel, engedményeket fog tenni balfelé, és amint látom az angol-orosz viszonyban némi enyhülés állott be. A Times és a Manches-